

Tlodi ac allgáu cymdeithasol: Adolygiad o wasanaethau ieuenctid

Cefndir

Comisiynwyd Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru gan Lywodraeth Cymru i adolygu strategaethau, rhaglenni ac ymyriadau tlodi ac allgáu cymdeithasol ledled y byd. Yn rhan o'r gwaith hwn, comisiynwyd y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol (CASE) yn Ysgol Economeg Llundain (LSE) i gynnal adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol ar bolisiau a rhaglenni addawol a gynlluniwyd i leihau tlodi ac allgáu cymdeithasol ar draws deuddeg maes polisi allweddol. Mae'r papur briffio hwn yn crynhoi'r canfyddiadau ar wasanaethau ieuenctid.

Cyflwyniad

Mae gwasanaethau ieuenctid yn chwarae rhan bwysig o ran helpu pobl ifanc i deithio'r llwybr i annibyniaeth, ac yn cynnig cyfle ar gyfer ymyriad cynnar yn achos pobl ifanc sy'n ei chael hi'n anodd. Maent yn helpu i leihau allgáu cymdeithasol, ac yn mynd i'r afael â rhai agweddau ar dlodi.

Gall mynediad at wasanaethau ieuenctid fod yn hanfodol i bobl ifanc ddifreintiedig. Gall sicrhau bod gwasanaethau'n rhai mynediad agored osgoi labelu a stigma.

Mae gwasanaethau ieuenctid yn debygol o fod yn fwyfwy pwysig oherwydd y modd y bu i bandemig y coronafeirws darfu ar fywydau llawer o bobl ifanc, gan effeithio ar eu proses o bontio i annibyniaeth.

Mae darpariaeth mynediad agored yn hyrwyddo cynwysoldeb ac yn osgoi'r stigma sy'n codi'n aml o dargedu gwasanaethau i'r rhai mwyaf difreintiedig.

Tystiolaeth o effeithiolrwydd polisi

Mae'r adolygiad yn cwmpasu tystiolaeth ar gyfranogiad ieuenctid mewn gwasanaethau ieuenctid, lle mae pobl ifanc yn cymryd rhan weithredol mewn datblygu rhaglenni (h.y. nid pa un a ydynt yn mynychu ai peidio), a gwaith ieuenctid mynediad agored.

Cyfranogiad ieuenctid:

Mae cyfranogiad ystyrlon o du ieuenctid (yn hytrach na pha un a yw pobl ifanc yn mynychu gwasanaethau ieuenctid ai peidio) yn cynnwys ymgysylltu gweithredol a dylanwad gwirioneddol, nid presenoldeb goddefol neu rolau symbolaidd. Mae cyfranogiad ieuenctid yn cyd-fynd yn dda â dull Llywodraeth Cymru o ymdrin â gwasanaethau ieuenctid, fel yr amlinellir yn ei Strategaeth Gwaith Ieuenctid Cymru: 'Mae gwaith ieuenctid yng Nghymru wedi'i seilio ar ymgysylltiad gwirfoddol pobl ifanc fel eu bod yn bartneriaid sy'n gallu lleisio eu barn'.

Mae Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn wedi bod yn ddylanwadol iawn o ran cynyddu cyfranogiad pobl ifanc mewn materion sy'n effeithio arnynt. O dan Erthygl 12,

mae gan blant yr hawl i fynegi eu barn yn rhydd ym mhob mater sy'n effeithio arnynt, a dylid rhoi pwys dyledus ar eu barn yn unol â'u hoedran a'u haeddfedrwydd.

Dylid mesur cyfranogiad nid yn unig yn ôl cwmpas, ond hefyd yn ôl ansawdd. Mae model Shier, 'Pathways to Participation' (2001), yn cynnwys pum lefel:

1. Gwrandewir ar blant.
2. Cefnogir plant i fynegi barn.
3. Rhoir ystyriaeth i farn plant.
4. Mae plant yn cymryd rhan yn y broses o wneud penderfyniadau.
5. Mae'r broses o wneud penderfyniadau yn cael ei rhannu rhwng plant ac oedolion.

Mae cyfranogiad ieuencid yn sicrhau buddion i bobl ifanc, oedolion, rhaglenni a chymunedau yn gyffredinol. O ran rhaglenni datblygu ieuencid, ceir tystiolaeth bod cynnwys pobl ifanc mewn prosesau gwneud penderfyniadau yn arwain at ganlyniadau mwy cadarnhaol nag yn achos rhaglenni traddodiadol sy'n trin pobl ifanc fel derbynyddion.

Mae tystiolaeth ansoddol o'r Unol Daleithiau yn canfod bod cynnwys pobl ifanc mewn gwasanaethau ieuencid yn helpu i ddatblygu ymdeimlad o gyfrifoldeb. Roedd hyn yn fwy cyffredin mewn rhaglenni ac iddynt fwy o strwythur ac a oedd yn rhoi mwy o berchnogaeth ac atebolrwydd ar ysgwyddau pobl ifanc.

Mae gwerthuso rhaglenni hefyd yn amlygu tystiolaeth o fanteision cadarnhaol cyfranogiad ieuencid. Fodd bynnag, gall yr ysgogiad ar gyfer cyfranogiad ehangach greu tensiynau rhwng 'tin-droi yn erbyn addysg dan arweiniad oedolion' a 'gadael i'r ifanc fod yn erbyn cyfranogiad'.

Gall pobl ifanc hefyd fod yn fwy tebygol o gymryd rhan mewn gwasanaethau ieuencid pan allant gymryd mwy o ran yn y broses o wneud penderfyniadau. Lle mae yna fwy o gyfleoedd i arwain neu wneud penderfyniadau, mae pobl ifanc wedi adrodd am fwy o deimladau o

berchnogaeth ac ymrymuso, a lefelau uwch o bresenoldeb.

Mae elfennau allweddol rhaglenni datblygu ieuencid llwyddiannus yn cynnwys cyfleoedd i bobl ifanc ymgysylltu, lleisio eu barn a gwneud penderfyniadau, ac maent yn cynnwys pobl ifanc yn y broses o gynllunio a darparu gweithgareddau datblygu ieuencid/gwaith ieuencid.

Mae yna nifer o ffyrdd y gall pobl ifanc gymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu a dylanwadu ar wasanaethau ieuencid, ac mae'n amlwg bod yna lefelau a mathau o gyfranogiad gwahanol yn bodoli. Mae cynnwys pobl ifanc yn y gwaith o ddatblygu rhaglenni yn golygu bod yna botensial i wella llwyddiant y rhaglenni hynny o ran diwallu anghenion cyfranogwyr. Mae caniatáu i bobl ifanc gymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu atebion sy'n effeithio ar eu bywydau yn annog ieuencid i berchnogi'r atebion hyn.

Gall cyfranogiad ystyrlon gan bobl ifanc arwain at welliannau i wasanaethau a manteision i bobl ifanc.

Un strategaeth ar gyfer cyfranogiad yw partneriaethau ieuencid-oedolion, sy'n wahanol i raglenni datblygu ieuencid nodweddiadol a arweinir gan oedolion neu a arweinir gan ieuencid. Mae'r partneriaethau hyn yn golygu bod pobl ifanc ac oedolion yn cynllunio, dysgu a gweithio gyda'i gilydd, a bod gan y ddau grŵp ran gyfartal yn y broses o wneud penderfyniadau. Mae ymchwil ansoddol a oedd yn archwilio safbwyntiau pobl ifanc ar yr hyn a oedd yn bwysig ar gyfer llwyddiant y partneriaethau hyn yn pwysleisio'r meysydd canlynol:

- Perthnasoedd cefnogol ag oedolion a chyfoedion;
- Agweddau cadarnhaol, parch a lle diogel i fynegi llais;
- Dysgu ar y cyd a meithrin sgiliau; ac

- Effaith y gymuned.

Gwasanaethau ieuencid mynediad agored

Mae gwasanaethau ieuencid mynediad agored yn cyfeirio at wasanaethau sydd ar gael i bob unigolyn ifanc, beth bynnag fo'i gefndir neu ei anghenion. Mae toriadau i gyllid wedi rhoi gwasanaethau ieuencid mynediad agored dan fygythiad, ac un o'r peryglon yw y bydd pobl ifanc sy'n cymryd rhan mewn gwasanaeth sydd wedi'i docio yn cael eu labelu a'u stigmatiddio, gan waethygu yn hytrach na lleddfu allgáu cymdeithasol.

Math cyffredin o wasanaethau ieuencid mynediad agored yw clybiau ieuencid, y dangoswyd eu bod o fudd i bobl ifanc o ran:

- Meithrin perthnasoedd â chyfoedion;
- Darparu'r cyfle i gael perthynas anffurfiol, barchus ag oedolion; a
- Cynnig y gallu i gyfranogi a chymdeithasu.

Mae'r amrywiaeth o dermau a ddefnyddir yn y llenyddiaeth i ddisgrifio'r math hwn o wasanaeth yn heriol o ran llunio corff o dystiolaeth. Maent yn cynnwys darpariaeth gyffredinol, gwaith ieuencid generig, gwasanaethau ieuencid, allgymorth, neu weithgareddau ieuencid cadarnhaol.

Mynegwyd pryderon hefyd ynghylch y pwysau cynyddol i fesur a dangos effaith darpariaeth gwaith ieuencid mynediad agored. Oherwydd natur gwaith ieuencid mynediad agored, mae'n anaddas i fathau o werthusiad arbrofol meintiol sy'n defnyddio grwpiau 'triniaeth' a 'rheoli' a chanddynt newidynnau 'canlyniad' rhagnodedig.

Mynegwyd pryderon hefyd y gall dadansoddiad meintiol nad yw'n drwyadl arwain at ddryswch rhwng cydberthynas ac achosiad. Er enghraifft, nododd ymchwil ddylanwadol fod mynychu clwb ieuencid yn 16 oed yn rhagfynegydd pwerus o fod yn droseddwr. Gellir camddechongli'r math hwn o gydberthynas syml fel un sy'n awgrymu bod clybiau ieuencid yn gwneud troseddau'n fwy tebygol, tra ei fod, mewn gwirionedd, yn dangos

bod y rhai sy'n debygol o droseddu yn fwy tebygol o gymryd rhan yn y math hwn o wasanaeth neu gael eu cyfeirio ato.

O ganlyniad i'r heriau sy'n rhan annatod o dystiolaeth feintiol mewn perthynas â gwasanaethau ieuencid mynediad agored, mae gan dystiolaeth ansoddol rôl gref i'w chwarae. Mae ymchwil o'r fath wedi dangos bod cymryd rhan mewn gwaith ieuencid mynediad agored yn arwain at ddylanwadau cadarnhaol ledled ystod o agweddau gwahanol ar fywyd yr unigolyn, sef:

1. **Cymdeithas** e.e. cydlyniant cymdeithasol, cymryd y cam cyntaf, dylanwadu ar benderfyniadau lleol, gwirfoddoli mwy, ymwybyddiaeth ddiwylliannol a chysylltiadau rhyngddiwylliannol, ymgysylltu gwleidyddol, dinasyddiaeth weithredol.
2. **Datblygiad personol** e.e. hunan-barch a hyder, hunaniaeth bersonol, datrys problemau, sgiliau cymdeithasol, datrys gwrthdaro, codi dyheadau, bydolwg a chredoau ehangach, gwybodaeth am yr hunan, hunanreolaeth, delio â rhwystrau, meddwl strategol.
3. **Perthnasoedd** e.e. dibynadwy, anfeirniadol, teimlo bod eraill yn ei gredu, teimlo bod eraill yn ei glywed ac yn gwrandao arno, teimlo ei fod yn cael ei gefnogi, ei dderbyn a'i barchu, goresgyn unigedd, meithrin gallu ar gyfer perthnasoedd cadarnhaol.
4. **Cyflogaeth ac addysg** e.e. hyfforddiant, datblygu cyfalaf cymdeithasol, gwella cyfleoedd am swyddi, entrepreneuriaeth, meithrin sgiliau caled a meddal ar gyfer y gweithle, cyfleoedd gwirfoddol neu â thâl, meithrin sgiliau nad ydynt yn rhai gwybyddol, cymorth gyda cheisiadau, atal gadael yr ysgol yn gynnar.
5. **Lle diogel i fod** e.e. mynd o'r cartref ac oddi wrth densiynau mewn mannau eraill, lle 'nad yw'n debyg i'r ysgol', lle i gymdeithasu a chael hwyl, lle hygyrch rhad ac am ddim na fydd yn cael ei eithrio ynddo, lle diogel i ffwrdd o heriau yn y gymuned, lle i fod, ymdeimlad o berthyn.

6. **Meithrin sgiliau** e.e. cyfleoedd i roi cynnig ar bethau newydd, meithrin sgiliau caled a meddal, cymryd rhan mewn gweithgareddau cerddoriaeth, dawn, crefft, celf neu chwaraeon, dysgu cyflwyno, trefnu, cyfathrebu ac arwain.

7. **Iechyd a llesiant** e.e. lleihau ymddygiad niweidiol a pheryglus (e.e. camddefnyddio sylweddau), darparu man i gael seibiant a noddfa ynddo, galluogi prosesau gwneud penderfyniadau da, dulliau ataliol, cynyddu hunanofal.

Fodd bynnag, ni ddylai pob prosiect gwaith ieuencid ddisgwyl gweld yr un effeithiau, a gall rhai fod yn negyddol. Y rheswm am hyn yw bod eu nodau, eu gwasanaethau a'r grwpiau sy'n cymryd rhan yn gallu amrywio.

Mae tystiolaeth a gasglwyd gan bobl ifanc yn canfod bod 'cymdeithas' (sy'n pwysleisio'r berthynas rhwng pobl ifanc a chreu amgylchedd 'clwb') yn sbardun allweddol i ymgysylltu. Mae pobl ifanc yn gwerthfawrogi'r berthynas y maent yn ei ffurfio â gweithwyr ieuencid, ac yn cydnabod y cymorth a'r arweiniad a gynigir iddynt, elfennau sy'n eu galluogi i fyfyrion mewn modd rhagorach ar yr hyn a all fod yn fywyd cymhleth, a theithio trwyddo.

Gall y gwerth y mae pobl ifanc yn ei roi ar y perthnasoedd y maent yn eu ffurfio gael ei gollu o werthusiadau o effaith feintiol 'galed' sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau megis cyrhaeddiad addysgol, gweithgarwch troseddol neu gyflogaeth. Mae hwn yn rheswm arall pam y dylai pobl ifanc gymryd rhan nid yn unig yn y broses o bennu'r mathau o ddarpariaeth ond hefyd yn y gwaith o werthuso ymyriadau.

Camau gweithredu addawol

Daw'r adolygiad i ben gyda chymau gweithredu addawol i'w hystyried yng nghyd-destun Cymru,

a'r rheiny'n rhai sy'n deillio o'r dadansoddiad o'r llenyddiaeth ryngwladol:

1. **Mae darpariaeth mynediad agored** yn hyrwyddo cynwysoldeb ac yn osgoi'r stigma sy'n aml yn codi o dargedu gwasanaethau i'r rhai mwyaf difreintiedig.

- Mae arbenigwyr wedi mynegi pryder am y **pwysau cynyddol i fesur** a dangos effaith feintiol darpariaethau gwaith ieuencid mynediad agored, elfen a all arwain at gamddechongli a diwygio niweidiol.

2. **Mae cyfranogiad ystyrion ymhlith pobl ifanc**, sy'n harneisio eu profiad byw trwy eu hymgysylltiad â'r gwaith o gynllunio, darparu a gwerthuso gwasanaethau ieuencid, yn gallu arwain at welliannau a manteision i wasanaethau i bobl ifanc. Mae cyfranogiad ystyrion yn gofyn am ymgysylltu gweithredol a dylanwad gwirioneddol, o'i gyferbynnu â phresenoldeb goddefol neu rolau symbolaidd.

- Mae yna dystiolaeth o ansawdd da yn bodoli fod cymryd rhan mewn prosesau gwneud penderfyniadau ynghylch gwasanaethau ieuencid yn arwain at **well sgiliau cymdeithasol (effeithiolrwydd ac empathi)**, a bod cyfleoedd i fod yn arweinydd neu i wneud penderfyniadau yn arwain at **fwy o deimladau o berchnogaeth ac ymrymuso, a lefelau uwch o bresenoldeb**.
- Mae Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn wedi bod yn gyfrwng cadarnhaol ar gyfer newid, gan arwain at fwy o gyfranogiad gweithredol o du pobl ifanc mewn materion sy'n effeithio arnynt.

Rhagor o wybodaeth

I gael yr adroddiad llawn gweler Bucelli, I., a McKnight, A. (2022). *Tlodi ac allgáu cymdeithasol: adolygiad o dystiolaeth ryngwladol ar wasanaethau ieuencid*. Caerdydd: Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Ynghylch Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Yma yn y Ganolfan, rydym yn cydweithio ag arbenigwyr polisi blaenllaw i roi tystiolaeth a chyngor annibynnol o ansawdd uchel i weinidogion, y gwasanaeth sifil a gwasanaethau cyhoeddus Cymru, sy'n eu helpu i wella penderfyniadau a chanlyniadau polisi.

Mae'r Ganolfan, sy'n cael ei hariannu gan y Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol

a Llywodraeth Cymru, yn rhan o Brifysgol Caerdydd ac yn aelod o What Works Network y Deyrnas Unedig.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Dan Bristow

+44 (0)29 2087 5345

dan.bristow@wcpp.org.uk

Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Prifysgol Caerdydd, Sbarc/Spark, Ffordd Maindy, Caerdydd CF24 4HQ

www.wcpp.org.uk/cy

029 2087 5345

info@wcpp.org.uk

@WCfPP

Economic and Social Research Council

Llywodraeth Cymru
Welsh Government